

Anna Edin:
Den föreställda publiken.
Programpolitik, publikbilder och tiltalsformer
i svensk public service-television
Brutus Östlings Bokförlag Symposium, Stockholm/Stehag;
JMK, Stockholms universitet, 2000, 246 s. (doktorsavhandling)

De offentlige radio- og tv-selskaperens møte med en ny medievirkelighet har vært et yndet studieobjekt både i Norden og internasjonalt. Flere studier har påvist hvordan konkurransesituasjonen har bidratt til å endre selvforståelsen og programpolitikken hos de tidligere monopolinstitusjonene, og hvordan dette igjen har ført til reaksjoner fra en bredere offentlighet. Anna Edins avhandling *Den föreställda publiken: Programpolitik, publikbilder och tiltalsformer i svensk public service-television* føyer seg inn i denne forskningstradisjonen. Edins avhandling er en av de første større monografier som studerer hvordan rammebetingelsene for Sveriges Televisjon (SVT) har endret seg over tid og hvordan institusjonen (og etterhvert også nykommeren TV4) har svart på disse endringene. Edins tilnærming til dette feltet er både original og ambisiøs: hun vil forene ulike fagtradisjoner i en analyse av hvordan tv-institusjonene gjennom historien har betraktet og henvendt seg til sitt publikum.

Formål og opplegg

Edin er altså på jakt etter den implisitte seeren – seeren slik tv-institusjonene ser henne. Innledningsvis i avhandlingen presiserer forfatteren formålet med forskningsarbeidet på denne måten (s.12):

Det övergripande syftet med avhandlingen är att studera hur den svenska public service televisionen skapar kontakt med sin publik under olika kommunikativa villkor.

Slik kontakt skapes på tre forskjellige måter, i følge Edin. For det første gjennom de *diskursive forestillinger* om publikum som finnes i tv-institusjonene, det vil si de oppfatninger om publikums smak og karakter som gjør seg gjeldende blant ledelse og produsenter. For det andre gjennom måten *programutbudet* settes sammen på: hvilke program som prioriteres og hvordan programmene plasseres i sendeflater. For det tredje kommer publikumsoppfatningen til syne i *utbudets mindre elementer*. Her er Edin spesielt opptatt av den tiltaleformen institusjonen velger i de innslagene der programleder eller halloperson henvender seg direkte til seerne.

Konkret er det altså tre nivå som skal analyseres: et programpolitisk nivå der hensikten er å studere offisielle programpolitiske dokumenter, et flate-nivå der studieobjektet er programflatesammensetting og programstatistikk, og et program- og innslagsnivå der et utvalg mindre elementer og direkte tiltale næranalyseres.

Også det øvrige forskningsdesignet er preget av trettallsymbolikk. Det historiske elementet er ivaretatt gjennom tre såkalte 'nedslag' i svensk tv-historie som for anledningen er delt i tre faser: enkanalsystemet, tokanalsystemet og mangekanalsystemet. Empirien fås fra tre tv-kanaler: SVT1, SVT2 og TV4. Avhandlinger trekker dessuten på tre overordnede teoritradisjoner. Dette er for det første det man løselig kan kalle 'public service litteratur', dvs. litteratur om de tidligere monopolinstitusjonenes tilpasning til konkurransen. Der nest er det litteratur som dreier seg om tv-teksten og dens oppbygning. Stikkord her er 'flow', segmentering og programsammensetting. For det tredje er det teorier om tv som tiltale; resepsjonsestetikk og litteratur om henvendelseformer og tekstlig autoritet.

Resultater

Etter en omfattende teoridel der disse teoritradisjonene gjennomgås og kommenteres, og et metodekapittel som presenterer tilnæringsmåter og kilder er det klart for selve analysen. Denne er også inndelt i tre og følger de historisk periodene som er skissert over. Innen hver periode er det igjen gjort en tredeling der hvert analysenivå behandles for seg og der graden av sammenfall mellom de ulike nivåene diskuteres og kommenteres. Denne oversiktlige strukturen gjør avhandlingen lett å finne fram i og det hele gir et ryddig inntrykk. Kort oppsummert er hovedresultatene fra hver del som følger:

Enkanalsystemet: Programpolitikken i enkanalsystemet var, i følge Edin, basert på et grunnleggende premiss om at TV var et mektig og potensielt farlig medium. Mediet måte kontrolleres og styres for å operere i det godes tjeneste, men gitt at den

rette styringen var tilstede ville TV kunne spille en viktig rolle for folkeopplysning og demokrati. Hovedformålet var å lære opp seerne til å bli mer selektive og til å velge program som kunne høyne deres dannelsesnivå. Hånd i hånd med denne programfilosofien går en type programsammensetting der de seriøse programmene har forrang og der stadige pauser med innlagte tomrom, stillbilder mv. kan sees som en oppfordring til publikum om "ikke å la seg rive med". Når det gjelder programmene mindre elementer og direkte tiltale er disse i en-kanalperioden, i følge Edin, preget av en distansert, skriftspråklig bundet opplesningsstil som konnoterer orden og respekt. Hallopersonene har likevel en viktig rolle som kanalenes 'menneskelige ansikt'; deres rolle er blant annet å lære opp folk til å se på tv ('Det vi nå skal se et en parodi og må ikke tas på alvor' mv.) Programtilbudet er generelt 'high-brow', men underholdningsprogrammene preges av modernistisk og avantgardistisk estetikk mer enn tradisjonell finkultur.

Tokanalsystemet: Også i tokanalperioden var det til å begynne med relativt stort sammenfall mellom den offisielt uttalte programpolitikken og det som kom til syne i tilbudet. Etableringen av TV2 i 1969/70 var først og fremst legitimert med at dette skulle gjøre seerne mer selektive, de skulle kunne velge mellom nyttige program fra to kanaler istedenfor en. Den framvoksende medieforskningen dokumenterte imidlertid tidlig at vi hadde å gjøre med en 'slalomeffekt' der store deler av publikum valgte bort de seriøse programmene på begge kanaler. Denne utviklingen legitimeres etterskuddsvis og i 1977 forlattes doktrinen om intern konkurranse til fordel for et system der SR selv får kontroll med programleggingen. Når det gjelder programsammensetting og henvendelsesformer blir programmer basert på sosial interaksjon mer markante innslag i tilbudet. Hybridprogrammet *Halvsju*, et direkteendt blandingsprogram som sendes alle hverdager tidlig på 1970-tallet, er et eksempel på dette. *Halvsju* har en mer uformell, avslappet og konversasjonsbasert henvendelsesform i en mer hverdagslig setting. Programmet er populært blant publikum, men overskridelsen av grensen mellom underholdning og informasjon fører til kritikk og offentlig debatt. Programmet kritiseres blant annet for å være borgelig propaganda og for å undergrave samfunnsoppdraget.

Mangekanalsystemet: Desto nærmere vi kommer vår egen tid, desto vanskeligere er det, i følge Edin, å påpeke sammenfall mellom de overordnede programpolitikken og selve programtilbudet. Også

her er det imidlertid slik at en utvikling settes igang med *en* type legitimering, og at denne legitimeringen endres i ettertid når man ser at det ikke gikk slik man forutsatte. Åpningen for privat og reklamefinansiert TV gjennom tildeling av konsesjon til TV4 1991 var pragmatisk begrunnet, men kanalen hadde like fullt programkrav som liknet SVTs. TV4 ser imidlertid ingen motsetning mellom kommersialisme og public service, og bidrar dermed til en generell verdirelativering av den overordnede programfilosofien som omgir tv-mediet. Edin konkluderer at definisjonen av 'public service' blir tilpasset en annen virkelighet, men fortsatt er vag, flertydig og motsetningsfull. Dette betyr likevel ikke at forskjellene mellom kanalene viskes ut. I følge Edin kan det fortsatt identifiseres gradforskjeller i synet på publikum. SVT er 'pluralistisk' og preges av en valgmulighetslogikk der idealet er at publikum skal velge program for program. TV4 er mer 'populistisk', har en tydeligere flowkarakter og benytter seg i større grad av en drømmeaktig og eskapistisk reklameestetikk for å holde på seerne fra program til program.

Kritikk og kommentarer

Innledningsvis vil jeg si at avhandlingen er velstrukturert og velskrevet, språket er presist og godt, argumentasjonen klar og framstillingen flyter godt. Avhandlingen er med andre ord en glede å lese, og inneholder i tillegg til forfatterens egne valgte formuleringer mange talende eksempler og interessante, illustrerende tekstutvalg. Her bidrar avhandlingen til å høyne standarden i medievitenskapelig prosa som i likhet med annen akademisk skrijving ofte preges av uklare tanker og manglende språklig presisjon. Slike uklare arbeider får dessverre sjelden den kritikk de fortjener, mens det i et velskrevet og veldisponert arbeid er lettere å se svakhetene.

I Edins avhandling er svakhetene etter mitt skjønn knyttet til selve det ambisiøse og originale grepet som gjøres; forsøket på å binde sammen en omfattende historisk analyse med en tilnærming som inkluderer alt fra 'offisiell programpolitikk' og ned til de minste delene av programtilbudet. Avhandlingen er, som flere andre avhandlinger det siste tiåret, båret oppe av et ønske om tverrvitenskapelighet og overskridelse av tradisjonelle faggrenser, noe som gir spennende ansatser og fruktbare problemstillinger. Konklusjonene er også i høy grad interessante og gir stoff som kan nyansere den sterkt forenkla samfunnsdebatten om "kom-

mersialisering av public service”. Et ambisøst opplegg av denne karakter stiller imidlertid store krav til gjennomføring, utvalg og ikke minst ydmykhet i forhold til hva materialet kan si noe om og hvor grensene for ens generaliseringer går. På disse punktene kan en reise flere innvendinger mot Edins opplegg. Kritikken kan summeres i fire punkter:

1. Avhandlingen som historisk arbeid, periodisering

Avhandlingens hensikt er å dokumentere en historisk utvikling og i den anledning deles den svenske tv-historien inn i tre perioder. En innvending mot avhandlingen er imidlertid at det ikke gjøres klart når periodene begynner og slutter og hvilke kriterier som er lagt til grunn for periodiseringen. Avhandlingen ser ut til å operere med flere forskjellige periodiseringer: oppsummeringsvis og avslutningsvis opereres det med enkle generaliseringer til tiår (sekstitallet, syttitallet, nittitallet), mens i den øvrige teksten opereres med mer strukturelt definerte perioder. Heller ikke de sistnevnte fasene – enkanalsystemet, tokanalsystemet og manglekanalsystemet – er imidlertid klart definert. Verken i innledningens gjennomgang av faseinndelingen (s. 13) eller i presentasjonen av metoder og kilder (s. 49), blir det spesifisert årstall for de to siste periodene og det mangler også helt en diskusjon rundt periodisering og den konkrete faseinndelingen.

Gitt at selve avhandlingens grunnstruktur er basert på tre faser oppfatter jeg det som en svakhet i seg selv at det ikke gjøres klart når disse begynner og slutter. Mer alvorlig er det imidlertid at et helt tiår, 1980-tallet, ser ut til å 'forsvinne' fra periodiseringen uten at dette er nærmere begrunnet. Dette er et tiår med omfattende endringer på tv-området og i et historisk arbeid der målet er å dokumentere endring over tid krever det i seg selv en begrunnelse at man utelater et tiår 'midt i'. Uansett begrunnelse fører utelatelsen av 80-tallet at skildringen av 'manglekanalsystemet' blir vel endimensjonalt og at avhandlingen i liten grad kommenterer at dette systemet (som jo har vart i 20 år nå) også har endret seg. Avhandlingen omtaler for eksempel ikke forandringene fra en mer allmenn publikumsorientering (et ønske om å få høyest mulig seertall) som i flere land preget den tidlige konkurransefasen, til den tiltakende orienteringen mot strategisk viktige målgrupper som har kommet til syne utover 1990-tallet.

2. Utvalget av materiale, kilder

'Tapet' av 1980-tallet får også konsekvenser for neste punkt som gjelder utvalget av materiale. Premisset i Edins avhandling ser ut til å være at periodene i tv-historien gir seg selv ut fra en opptelling av antall kanaler (enkanalsystemet, tokanalsystemet osv.) og at dette ikke trenger å begrunnes ytterligere. Deretter kan man velge et 'nedslag' – et mindre utvalg av dokumenter og programmer – relativt fritt innenfor hver fase, og disse blir så automatisk 'representative' for hele perioden. En slik tankegang er i seg selv problematisk: det er ikke gitt at forskjellene mellom to dokumenter eller to programmer i seg selv indikerer en historisk utvikling fra en fase til en annen. Mer problematisk blir det imidlertid når det empiriske grunnlaget er relativt tynt, og når utvalget av forskningsmateriale ikke gir inntrykk av å være satt sammen ut fra en gjennomtenkt systematikk.

Inntrykket av et noe begrenset og usystematisk sammensatt materiale preger alle avhandlingens analyser. Når det gjelder dokumentmateriale baserer avhandlingen seg på fire typer av kilder: mediepolitiske utredninger, avtaler mellom staten og institusjonene, interne dokumenter og årbøker. Av disse er imidlertid bare den første type kilde benyttet gjennom hele perioden (3 utredninger), mens de øvrige kildene bare dukker opp av og til. Kun en intern utredning (fra 1975) brukes som kilde, av avtalene mellom institusjonene og staten analyseres bare den aller siste, blant årsrapportene benyttes kun de fra 1998. Alt i alt gir dette inntrykk av manglende sammenliknbarhet, og det stiller også tesen om at avhandlingen undersøker den 'offisielle programpolitikken' i et spesielt lys. Programpolitikken blir i denne sammenheng i hovedsak den diskusjonen som foregår i det politiske systemet utenfor institusjonene, mens konkretiseringen i form av avtaler og den videre tolkningen som man finner i institusjonenes egne dokumenter og årbøker i liten grad trekkes inn.

Inntrykket av manglende systematikk bekreftes når det gjelder analysen av programtilbudet. Når det gjelder de trykte programoversiktene (programtablå) velges en dag fra 1960, en fra 1966, en fra 1969, fem fra 1970 og tre fra 1998. I tillegg til at utvalget her mangler logikk når det gjelder antall dager, valg av ukedager (fire fredager, en tirsdag, ingen søndag osv.) og tiden på året (som varierer fra periode til periode), er det en besynderlig man-

gel på systematikk når det gjelder overordnet design. Mens det bare er *ett år* mellom den siste utvalgsgdagen i 'enkanalutvalget' (1969) og hele 'tokanalutvalget' (1970) er det hele *28 år* mellom 'tokanalutvalget' (1970) og 'mangekanalutvalget' (1998). Det er mulig at det er en god grunn til dette, men den får vi i så fall ikke vite. Edin nøyer seg med å slå fast at utvalget er 'slumpmessig' eller 'godtlykkelig valt' eller at det er gjort valg ut fra 'strategiske' eller 'analytiske' grunner. Disse begrepene skulle vanligvis bety at undersøkelsesobjektene var valgt ut etter en gjennomtenkt plan for å illustrere en bestemt utvikling, men i dette tilfellet ser det ut til å bety at valget har skjedd uten et overordnet design. Trykte programoversikter finnes for hver eneste tv-dag og det hadde ikke vært noe problem å velge for eksempel den samme uken eller de samme ukedagene hvert eneste år eller med et bestemt antall års mellomrom dersom man ville ha et systematisk utvalg.

Når det gjelder selve programtekstene er naturligvis valget av materiale begrenset ut fra de kilder som er bevart. I det svenske tilfellet innebærer dette at man kun kan velge materiale fritt fra perioden etter 1978 da pliktavleveringen begynte. Næranalysen som metode gjør også at man må være selektiv når man plukker ut analyseobjektene, dette er både tid- og plasskrevende og man kan ikke velge for mange tekster. Også her er det imidlertid deler av utvalget som ikke lar seg forklare. Programoverganger er analysert fra årene 1966, 1969, 1978 og 1998 og igjen synes 'gapet' (20 år) mellom de to siste periodene uforklarlig (hvorfor er det ikke med overganger fra f.eks. 1988?). Når det gjelder næranalyser av enkeltprogram har avhandlingen tatt for seg nyhetssendinger fra 1966 og 1998, dvs. med over 30 års mellomrom, uten at fraværet av nyheter i mellomperioden er begrunnet. Videre er det analysert et "hallodame"-program og et musikkprogram *Små grønne äpplen* fra 1969; et blandingsprogram på TV2 fra 1973, *Halvsju*; og to svært ulike underholdningsprogram fra 1998 *Bingolotto* (TV4) og *Tequila* (SVT1). Et velkjent mønster avtegner seg også her: mellom de to første programmene er det fire år, mellom de to siste er det 25. Det er også uklart hvorfor såpass mange forskjellige sjangre er representert, det er ikke funnet plass for noen egentlig sjangerdiskusjon i avhandlingen.

Her er det viktig å framheve at programanalysene hver for seg er spennende og interessante, og at Edin har et godt blikk for relevante poeng i tekstene. Når tekstene brukes som indikasjoner på en programhistorisk utvikling framstår likevel tekst-

utvalget som begrenset. Å uttale seg om fjernsynets henvendelsesformer i en historisk periode på 10-20 år grunnlag av et par tilfeldige programmer er relativt hasardiøst, selv om man har dokumenter og andre kilder som kan bidra til å sette tolkningene inn i en sammenheng. Nå kan det hevdes at dette kan sees som en humanistisk orientert doktoravhandling og at kravet til systematikk i utvalget dermed er mindre enn i en samfunnsvitenskapelig avhandling. Arbeidet bruker likevel de nevnte kilder til å si noe om endring over tid og i en bestemt institusjonell sammenheng. En slik tilnærming krever i høy grad at man systematisk gjennomtenker (og diskuterer) hvilke konklusjoner man kan trekke på grunnlag av hva slags materiale.

3. Generaliseringer og generaliseringsambisjoner

Et tredje problem som allerede er indikert i diskusjonen av periodisering og valg av kilder er spørsmålet om generalisering. Som allerede nevnt viser avhandlingen en generell tendens til å slutte fra enkeltfunn til 'periode' uten at den nødvendige ydmykhet som man kunne forvente med et så sparsomt utvalg er tilstede. Generelt mangler avhandlingen formuleringer av typen 'Nå skal man være forsiktig med å si for mye ut fra et begrenset materiale men det kan likevel se ut som...'. Forklaringen på en slik manglende ydmykhet kan vi kanskje finne i følgende formulering om generalisering som vi finner på side 57:

Men även om materialet inte tillåter formell generalisering, bör man ha i åtanke att TV-utbudet som sådant – framför allt betraktat som estetisk och kommunikativ form – generellt sett kännetecknas av standardisering och repetition, av rutinisering och det cykliskt återkommande. Detta gäller framför allt den moderna televisionen, men är samtidigt en universell egenskap hos TV. (...) Mer konkret uttryckt betyder det att trots mångfalden i utbudet – myllret av innehåll – är den ena dagen den andra lik i televisionen, framför allt inom ramen för veckor och säsonger. De analyser som görs kan därför betraktas som illustrativa exempel på företeelser och mönster som är karakteristiska.

I dette sitatet finnes det naturligvis gode poenger som mange ville kunne si seg enig i, men det er kanskje litt vel deterministisk. "Tv" framstår her som en helt egen kommunikasjonsform der innholdet er lite variert og forandrer seg lite over en 40-

årsperiode (ville man sagt det samme om litteratur eller film?) Hvis alt er så likt som man her kan få inntrykk av kan en polemisk spørre hvorfor man i det hele tatt foretar et utvalg. Det må også innvendes at grad av rutinisering og standardisering i tv-tilbudet kanskje først og fremst er et empirisk spørsmål. De undersøkelser som er gjort av dette (inkludert analysene i Edins egen avhandling) viser at graden av standardisering er noe av det som varierer mest mellom historiske perioder, ulike sjangre og ulike kanaler.

4. Tolkning av tekstene og teoribruk

De tre områdene som til nå har vært nevnt er de feltene der jeg har størst innvendinger mot avhandlingen. Det er imidlertid nødvendig også å knytte noen bemerkninger til måten tekstene er tolket på og bruken av litteratur og teori. Når det gjelder tekstanalysene vil jeg igjen berømme Edin for kompetent nærlesning: måten hun beskriver den enkelte tekst på er levende og innsiktsfull, hun makter å formidle programmets nyanser og mangfold og hun har et årvåkent blikk for interessante fenomener og elementer. Forfatteren virker imidlertid som hun i noen grad føler seg forpliktet til å "presse" den overordnede programpolitikken inn i tekstene. Mens selve nærlesningen er nyanserik og interessant er det som om en del av nyansene går tapt når det hele skal oppsummeres.

Det beste eksemplet på dette finner vi i analysen av programutvalet i 'enkanalsystemet'. Her analyseres nyhetsprogram, musikkprogrammet *Små gröna äpplen*, hallopersonenens tiltale og et eget 'halloprogram' som heter *Hver 14 dag*. Slik disse beskrives hver for seg gir de svært ulike inntrykk, men inntrykket er like fullt at det egentlig bare er nyhetene som lever opp til det paternalistiske preget som kommer til synet i datidens programpolitiske dokumenter. Halloprogrammet '*Hver 14 dag*' (s. 89-90) beskrives for eksempel som svært uformelt med en klar 'backstage-atmosfære', Edin slår fast er stemningen i programmet 'lättsam, mildt surrealistisk og privatpersonlig'. De ti "hallodamene" rusler rundt i strømpelsten eller ligger henslenkt i saccosekker, de småprater om arbeidsvilkår, familieforhold og framtidsplaner, de viser fram bilder av småbarna sine, de spiller munnsspill, piano og synger 'hallo-sangen'. Det er også, fortsatt i følge Edins beskrivelse, et preg av meta-tv, innslagene iscenesettes i et studio der ledninger, kabler og mikrofoner ligger henslenkt. Programmet var et regelmessig fenomen, som tittelen antyder ble det sendt hver 14. dag, det varte hele 20 minutter og var pro-

gramsatt sentralt i fredagens prime time (20.35 – 20.55). Som en indikasjon på tvs henvendelsesform kan en vanskelig slutte annet enn at dette er et viktig program. Det er også åpenbart at det ikke først og fremst henvender seg til seeren som fornuftsorientert statsborger men appellerer til en lekende, lett nysgjerrig seer med en interesse for kjendiser og sans for glamour. Og programmet er ikke alene om å bryte med det "seriøse": i følge avhandlingen ble det samme kveld (fredag 28 november 1969) også vist et relativt populært musikkprogram, tegnefilm, spillefilm, Jerry Lewis show, sportsextra og et "interaktivt" program der seerne kunne skrive inn og stille spørsmål om den nye kanalen som skulle komme (TV2). Med andre ord: et programtilbud som skulle kunne forklare hvorfor svensk tv på denne tiden ble opplevd som et attraktivt og underholdende alternativ av norske seere som var vant til det mer seriøse NRK. Dessverre benytter ikke Edin seg av den enestående muligheten hun her har til å nyansere det bildet som kommer fram både i de overordnede programpolitiske dokumentene og mediehistorisk litteratur. Edin oppsummerer isteden med at '*detta är den seriösa televisionen*' og at '*Televisionens implicita utsägelssinstans är till övervägande delen en seriös, formell och respektgivande röst*' (side. 95).

En liknende kommentar kan knyttes til Edins bruk av litteratur og teori. Teorivalget er i hovedsak godt og relevant, teoriene drøftes fornuftig med blikk for det vesentlige. Problemet oppstår imidlertid når det er teoriene som får styre hvordan analysene oppsummeres. Framfor å benytte sitt tekstutvalg til å nyansere og utfordre de teorier som presenteres, er det en tendens til litteraturens konklusjoner blir overordnet de observasjonene Edin selv gjør. Dermed får teoribruken et noe uselvstendig og ukritisk preg. Møtet mellom teori og empiri resulterer ikke i nyanseringer og etableringer av nye begreper og periodiseringer som kunne være til nytte for andre forskere. Isteden får vi en litt "tvungen" bekreftelse av andre forfatteres observasjoner på tross av at disse ofte er framkommet på et tynnere empirisk grunnlag enn det Edin har lagt til grunn.

Avslutning

Med Anna Edins doktoravhandling har vi fått den første store medievitenskapelige analysen av endringene i det svenske public service-systemet. Analysen er med sitt originale grep (en historisk analyse av henvendelsesformer), sitt ambisiøse opplegg, sine spennende næranalyser og sin velklingende prosa et viktig bidrag til svensk og nordisk

medieforskning. Avhandlingen illustrerer imidlertid også de utfordringer en tverrfaglig orientert medievitenskap står overfor ved overgangen til sitt andre hundreår. Slik det tverrfaglige prosjektet framstår i Edins analyse gir det både løfterike og spennende tilnæringsmåter som går ut over det en rent historisk, institusjonspolitisk eller tekstanalytisk avhandling kunne fått til "på egen hånd". Avhandlingenes svakheter illustrerer imidlertid også at en tverrfaglig tilnæringsmåte krever en bevissthet om de muligheter som ligger i den enkelte tilnærming og de krav ulike metoder har til systematikk, utvalg og mulighetene for å generali-

sere. Ansvar for å tilegne seg en slik bevissthet ligger åpenbart ikke bare på den enkelte doktorand, men krever et gjennomtenkt opplegg helt fra de laveste nivåer i medievitenskapelige og kulturvitenskapelige utdanningsopplegg.

*Trine Syvertsen
Institutt for medier og
kommunikasjon
Universitetet i Oslo*